

פרשת מטות

1 "השנה הכתוב אשה לאיש"

לפעמים יש ביטויים כגון: "נשים דעתן קלה עליהן"⁴⁵, שנראים כפגיעה והמעטה בכבוד הנשים. צריך לבאר ביטויים אלו שהרי בהרבה מקומות מלמדים אותנו להקפיד בכבוד הנשים⁴⁶, כגון בסדרי בית-דין⁴⁷, וכך בבית-המקדש וסידור קדשים⁴⁸ יש שימת לב מיוחדת לכבודן של נשים.

בגמרא בבא קמא נמצאת הגדרה יסודית: "השנה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה"⁴⁹. הטענות והבלבולים באים מפני שתופסים את התורה בצורה מסולפת לאור מאמרים בודדים. יש לראות את התורה בתמימותה ושלמותה, ולא "דבר ד' צו לצו, צו לצו, קו לקו, קו לקו"⁵⁰. "תורת ד' תמימה"⁵¹. קודם-כל הודיעו לנו כלל יסודי: שויון! אלו מילים ברורות מאוד: "השנה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה". הנקודה היסודית היא השויון. זה האל"ף שבאל"ף. מעבר ליסוד זה יש כמה פרטים שאין בהם שויון, אבל אין הענין מתחיל מהפרטים. אין זה צודק ואמיתי להתחיל מהאי-שויון. הכלל הוא השויון, שויון בצלם אלוהים שבאדם. "ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אתו, זכר ונקבה ברא אתם"⁵¹. הזכר והנקבה שייכים שניהם לצלם אלוהים שבאדם. יחד עם זה יש גוונים, אבל לא מתחילים בפירוד אלא בשויון. זו נפקא-מינה יסודית בכל הגישה לנושא. הכלל היסודי הוא האחדות, האחדות הכלל-ישראלית, האחדות האלוהית, האמת הגדולה של שלמות ותמימות. כשמתחילים מהגוונים אזי ישנם בלבולים של קטנות. רק מתוך הכלל הגדול הכלל-כללי של "השנה הכתוב" יש מקום לכירורי הבחנות.

2 איש ואשה: שכל ורגש

יסוד השכל שייך לצלם אלוהים שבאדם, כדבריו של הרמב"ם⁵³. אותו ענין מופיע במילים שונות אצל רש"י: "ויהי האדם לנפש חיה"⁵⁴... שנתוסף בו דעה ודבור⁵⁵. השכל שייך ליסוד האדם. אולם, על-פי-רוב (מלבד נשים בודדות, כגון: ברוריה, אשתו של רבי מאיר), יסוד השכל יותר מורגש אצל האיש. לעומת זאת, צד הרגש שבאדם יותר מובלט אצל האשה. זהו דבר פשוט ועובדתי. לכן אומרים חז"ל ב"בבא מציעא" שיש מאוד להיזהר בכבודה של אשה ומאוד להיזהר שלא לצער אותה, כי מתוך רגישותה ורגשנותה היא יותר קרובה לדמע⁵⁶. ענין זה שייך לפרשת נדרים. זוהי תכונת האשה, שעם כל עדינותה אצילותה וכבודה, מתוך רגשנותה היא נוטה לעצבנות ולנדרנות. רגשנות שייכת לנדרים. על-פי-רוב האשה יותר רגשנית, לכן אפשר להבין שהיא יותר נדרנית. עד כדי כך שחז"ל קבעו: "אי אפשי באשה נדרנית"⁵⁷.

3 אשה — בינה יתירה

לעומת זאת, יש הדגשה מיוחדת בגמרא: "נתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש"⁵⁸. הבדל זה נערך בשוני שקיים בין יצירת האיש ליצירת האשה. החומר ממנו נבנתה האשה יותר משובח מזה של האיש. החומר של האיש הוא "עפר

מן האדמה"⁵⁹ ועליו חל שם שמים, "ויפח באפיו נשמת חיים"⁵⁹. החומר שממנו נעשתה היצירה האלוהית של האשה אינו עפר מן האדמה, אלא צלע של אדם שנברא בצלם אלוהים. כך גם הצד הרוחני הנשמתי של האשה עליון יותר משל האיש. בשעת בריאת האיש אומר ד': "נעשה אדם"⁶⁰, בלשון רבים, בשיתוף כוחות שמימיים⁶¹. לעומת זאת, לגבי האשה נאמר: "אעשה לו עזר כנגדו"⁶² בלשון יחיד, ללא שותפות פמליא של מעלה.

4 שכל — כללי, רגש — פרטי

על-כל-פנים קיימים חילוקים בין איש ואשה ואי-אפשר להתעלם מהם. כירור דברים זה מתגלה בפרשתנו בצורה חריפה ויסודית לגבי הרגשנות-הנדרנות של האשה. יש מקום להתבונן הלאה בהנחה הראשונה שהשכל, הדעת וההכרה הם ראשית יצירת האדם, תחילת צלם אלוהים שבו. פלא האדם שנברא בצלם אלוהים, מופיע בצורה שכלית והכרתית.

לעומת זאת, הרגש אינו מיוחד לאדם. גם לבעלי-חיים יש תכונה של רגש ושל התרשמות. הרגש ענינו פסיכיות וקבלת התרשמות מן החוץ. ברגש — האדם מתרשם; בשכל — הוא בונה, הוא אקטיבי, בונה יצירות ורעיונות וכו'. לכן יש מקום להבחנה: השכל הוא כלל-אנושי והרגש הוא פרטי. ככל שהאדם בריא בנפשו — בעל שכל, בעל דעה ובעל הכרה — כך שכלו יותר כלל-אנושי. השכל הוא יסוד האדם החברותי, הוא המגלה את הערך הצבורי של האדם. האדם ההכרתי השכלי, הוא האדם המדיני החברתי⁶³.

5 מלחמת מדין

ותוך-כך נפגשים בענין מלחמתי שכבר הוזכר בפרשה הקודמת¹⁰⁰ וכאן הוא מופיע: אופן יותר ממשי: "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים... לתת נקמת ד' מדין"¹⁰¹. דווקא מהמקור האלוהי של משה רבינו אשר "בכל ביתי נאמן הוא"¹⁰² וריכה להתגלות המלחמתיות כאן, בעולם-הזהו.

6 התאווה משה ליכנס לארץ

אגב זה, יש מקום לברר את דברי חז"ל במסכת סוטה בהם משתמשים אנשים באופן בלתי מדויק כדי למעט את הערך של ארץ-ישראל. נאמר שם: "מפני מה נתאוו משה רבינו ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימן אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי"¹⁰³. יש אנשים שמבינים באופן

על הסילוף הזה יש הערה יסודית של בעל "גידולי תרומה", ר' עזריה פיגו זצ"ל, תלמיד-חכם גדול ועצום, שהיה חי באיטליה לפני כמה מאות שנים. בספרו "בינה לעיתים" הוא מעיר שלא נאמר בגמרא "אכנס לארץ כדי לקיים מצוות" אלא "הרבה מצות נצטוו ישראל... אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי".

במעוף מחשבה ענק הוא מבאר שלא מדובר ברווח פרטי של מצוות על-ידי הכניסה לארץ אלא בדבר אחר לגמרי. משה רבינו, ה"שקול כנגד כל ישראל"¹⁰⁶, דואג לביסוס היסודי של ישראל בכניסתם לארץ. הוא יודע שישנה חשיבות לכניסתו לארץ כדי שתחת הדרכתו תתקיימה המצוות של כלל-ישראל בשלמותן. "הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימן אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". בשביל זכות הרבים והשראת השכינה בישראל. "לא שאני אקיימם, שזה אי-אפשר אלא בהתיישב שם בהמשך הזמן, וכבר נגזרה גזרה על זה נגדי. אלא למען יתקיימו על-ידי, שבית ישראל יקיימו אותן על-ידי, בסיבתי ובשבילי. כי בהיותי שם עמהם, במקום קיומם, אפילו שעה אחת, אז ארבה מאד לזרזם ולהזהירם על קיומם ועשייתם"¹⁰⁷.

שטחי שאין לארץ-ישראל ערך עצמי ורק "נותנת רווחים" של קיום מצוות התלויות בארץ, כגון שמיטה, תרומות ומעשרות וכדומה, כך שהארץ אינה אלא מכשיר ואמצעי, והמצוות מהוות את התכלית. כל זה מסולף מעיקרו. האמת היא הפוכה מזה. כל הרווחים האלו הם תוצאות של נצחיות קדושת ארץ-ישראל¹⁰⁴. הפרטים נמשכים מן הכלל ולא להיפך: כל פרטיה ודקדוקיה של תורה נמשכים מקדושת כלל-ישראל, "אשר בחר בנו מכל העמים"¹⁰⁵.